

Λουκά Αξελού: *Εκδοτική δραστηριότητα και κίνηση των ιδεών στην Ελλάδα*, εκδ. «Στοχαστής», σελ. 165, Αθήνα 1984

Ενα - το σημαντικότερο ίσως- απ' τα στοιχεία που διακρίνει το έργο του Λουκά Αξελού *Εκδοτική δραστηριότητα και κίνηση ιδεών στην Ελλάδα* (Εκδόσεις «Στοχαστής» - Οκτώβρης '84), είναι η εντιμότητα με την οποία προσεγγίζει ο συγγραφέας το αντικείμενο που καταπιάνεται.

Γνωρίζοντας ότι ο χώρος που επιχειρεί ν' ανιχνεύσει είναι απέραντος αλλά και αδιερεύνητος, φροντίζει, απ' τον πρόλογο ακόμη του έργου, να καταστήσει σαφές στον αναγνώστη ότι «ο χαρακτήρας της δουλειάς αυτής δεν ξεφεύγει απ' το πλαίσιο μιας *πρώτης ελλειπτικής προσέγγισης, μιας μαρτυρίας...*» και ότι «το γράψιμο του παρόντος κειμένου δεν ολοκληρώθηκε...»

Έτσι, διαβάζοντας κανείς τις 133 σελίδες του κειμένου και τις 33 του παραρτήματος, έχει την αίσθηση ότι ο Αξελός τον ταξίδεψε και τούδειξε όλους τους τόπους που γνώριζε, χωρίς να παραμελεί να του επισημαίνει τις δικές του αμφιβολίες ή απορίες για μέρη που υποπτεύεται ότι υπάρχουν, προτρέποντας τον παράλληλα να επιχειρήσει κι αυτός τις δικές του αναζητήσεις.

«Αν έχει κάποια αξία η γνώμη του γράφοντος - λέει ο Λ.Α.- για τα γραφόμενά του, θέλω να τονίσω ότι το βιβλίο αυτό είναι ένα προσχέδιο ή μάλλον το προσχέδιο ενός προσχεδίου... Θεωρώ το κείμενο αυτό "περιγραφικό"...». Κι εμείς απ' την πλευρά μας, αν επιμένουμε σ' αυτούς τους εντοπισμούς που κάνει ο ίδιος ο συγγραφέας, δεν είναι για να του αναγνωρίσουμε κάποιο άλλοθι σε τυχούσες ελλείψεις ή αδυναμίες, αλλά για να υπογραμμίσουμε ότι τα «γενικά συμπεράσματα» που διατυπώνει στο βιβλίο του δεν θα πρέπει παρά

μόνο σαν ερεθίσματα για ένα ουσιαστικό διάλογο να εκληφθούν.

Ανεξάρτητα όμως απ' αυτό, φρονούμε ότι το έργο το διακρίνει μια ανακολουθία κι αυτή ενυπάρχει στον τίτλο. Δεν είναι κατά τη γνώμη μας - το περιεχόμενο του η εκδοτική δραστηριότητα και η κίνηση των ιδεών στην Ελλάδα, αλλά η κίνηση των ιδεών και η εκδοτική δραστηριότητα και δεν παραδοξολογούμε. Ο Λ.Α. ανήκει στην κατηγορία εκείνη των νεοελλήνων στοχαστών που το κοινωνικό γίνεσθαι, αποτελεί αίτημα πολιτικής επισήμανσης. Το ό,τι τον περιβάλλει, μετασχηματίζεται αυτόματα σε αντικείμενο ανάλυσης και μελέτης. Το αίτιο προϋπάρχει του τρόπου.

Έτσι ο συγγραφέας, διευθυντής εκδόσεων ο ίδιος, δεν ήταν δυνατόν να μη συμπεριλάβει αυτή την -έστω- επαγγελματική του ιδιότητα στα υπό μικροσκοπική θέματα της θιοπροθληματικής του. Παγιδεύοντας τον εκδότη, ο διανοητής, φοβούμεσθε, ότι παγιδεύτηκε στα γρανάζια της πολιτικής ανατομίας και άφησε λυμφατικό το χώρο της έκδοσης, που μόνο σαν αφορμή εκλαμβάνεται εν προκειμένω.

Να λοιπόν η ανακολουθία που υπαινιχθήκαμε παραπάνω. Γιατί όσο ο αναγνώστης συμμετέχει απολαμβάνοντας τους όλο δροσιά και μεστή γνώση διαδρόμους της πολιτικής σκέψης του, άλλο τόσο αναρωτιέται -και περιμένει μάταια- σε ποιο σημείο θα συναντήσει το πρώτο σκέλος του τίτλου του βιβλίου που έχει στα χέρια του.

Δείγμα για το πώς θα μπορούσε να ισορροπήσει το έργο, δίνει ο ίδιος στη σελίδα 85 του βιβλίου του, αλλά μόνο σαν παραπομπή. Όπου, η θεωρητική και πολιτική-σκέψη, παραπέμπει στην εκδοτική επιχειρηματολογία. Αναφέρονται βιβλία, περιοδικά, δελτία κλ.π. απ' τα οποία ο συγγραφέας αντλεί την ανάπτυξη των ιδεών του. Σε δυο-τρία ακόμη σημεία, γίνονται κάποιες αναφορές εκδόσεων (βιβλίων και περιοδικών) με τόση επισωρευτικότητα, που μόνο αρχειακές ανάγκες θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν.

Επισημαίνουμε την ανισομέρεια αυτή (απ' τη μια πληθωρικότητα ιδεών απ' την άλλη αναίμικη παρούσα εκδόσεων), μόνο και μόνο για να προετοιμάσουμε τον αναγνώστη εκείνο που παίρνοντας το βιβλίο, θα περιμένει να βρει στις σελίδες του την ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά βιβλίων και περιοδικών που έπαιξαν ένα ρόλο στη διακίνηση των ιδεών σ' αυτόν τον τόπο. Αντίθετα, ο αναγνώστης που ζητάει μια πολιτική και θεωρητική αιτιολόγηση της εκδοτικής δραστηριότητας, θα βρει στο έργο αυτό του Αξελού πλήρη κάλυψη. Που, ανεξάρτητα απ' τις όποιες κομματικές προτιμήσεις, δίνουν τη δυνατότητα για ιδεολογικές αντιπαραθέσεις επί της ουσίας. Γιατί, πέρα απ' τη στοχαστική αρτιότητα και τον πλούτο της γνώσης που το διαποτίζουν, ο αναγνώστης, πολλές φορές βρίσκειται μπροστά σε ιδεολογικά «ξαφνιάσματα», που ταυτόχρονα αποτελούν εναύσματα πολιτικού προβληματισμού.

Σίγουρα κάτι που δεν περνάει απαρατήρητο, είναι η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Λ.Α. Ιριδίζουσα, ευέλικτη και οικεία, πολλές φορές δεικτική και χωρίς να της λείπει το χιούμορ, σα φλόγα υπό έλεγχο, αναδίνει μιαν ανθρώπινη ζεστασιά, πολύ περισσότερο που στα σκοτεινά μουντρούμια που έχει καταδυθεί η σύγχρονη πολιτικολογία ή τις άνυδρες λεκτικά εκτάσεις της μορφολογίας, δημιουργείται η ανάγκη για μια γλώσσα που νάναι και δαυλός αλλά παράλληλα να δροσερεύει και τη σκέψη. Στο σημείο αυτό χρωστάει χάρες ο αναγνώστης στον Αξελό.

Η ελλειπτικότητα της προσέγγισης του θέματος, που κατατίθεται απ' το συγγραφέα απ' την αρχή, δεν αφήνει περιθώρια να επισημανθούν παραλείψεις. Γιατί και μόνο η απλή ονοματοθέτησή τους, θ' αποτελούσε το περιεχόμενο ενός άλλου βιβλίου. Αν δε ο συγγραφέας αυτού του «άλλου έργου» επιχειρούσε την «εκδοτική δραστηριότητα και την κίνηση των ιδεών» επιχειρούσε δηλαδή εκτεταμένα τη χρονική και θεματολογική ταξινόμηση, τότε σίγουρα θάχε κάτι προσθέσει στο βιβλίο του Αξελού. Το θέμα είναι τεράστιο. Ταυτόχρονα και παρθένο. Επίσης είναι ελκυστικά προκλητικό. Ο Αξελός το έθεσε, δίνοντας

του τις πρώτες του διαστάσεις. Μακάρι κάποιοι άλλοι να λάβουν το μήνυμα και να συνεχίσουν.

Υ.Γ. Θεωρήσαμε αυτονόητο ότι το αντικείμενο του βιβλίου είναι η εκδοτική δραστηριότητα και η διακίνηση των ιδεών στο χώρο της Αριστεράς. Γιαυτό και δεν αναφερθήκαμε συγκεκριμένα. Χωρίς να σημαίνει ότι ο χώρος της συντήρησης δεν έχει να παρουσιάσει έργο (αντίθετα, ο χώρος του ιδεαλισμού στην τέχνη και τη φιλοσοφία - που εκφράζει αυτή τη συντήρηση - αποτελεί το άλλο σκέλος πάνω στο οποίο στηρίζεται η σκέψη), εμείς προχωρήσαμε στην αντιμετώπιση του βιβλίου του Αξελού θεωρώντας - υποκειμενικά ίσως - ότι οι ιδέες διακινούνται και μάλιστα δυναμικά, στο ιδεολογικό - πολιτικό περιγραμμα αυτού που έμεινε να ονομάζεται «αριστερή διανόηση».

Τόλης Γιαννάκης

Λουκά Αξελού: *Εκδοτική δραστηριότητα και κίνηση των ιδεών στην Ελλάδα*, εκδ. «Στοχαστής», σελ. 165, Αθήνα 1984

Στο βιβλίο του *Εκδοτική δραστηριότητα και κίνηση των ιδεών στην Ελλάδα* ο Λουκάς Αξελός κινείται συνεχώς μεταξύ των δύο πόλων που αναφέρει και ο τίτλος. Όμως είναι σαφές ότι το πραγματικό αντικείμενο μελέτης του συγγραφέα είναι η διαμόρφωση, άνθηση, κίνηση και τελικά άμπωτη των ιδεών της ελληνικής Αριστεράς κατά την περίοδο 1968-1981. Η εκδοτική δραστηριότητα δεν εξετάζεται και παρουσιάζεται παρά στο μέτρο, που αποτελεί μέρος της κίνησης των ιδεών, (και επειδή, όπως πολύ σωστά εκθέτει ο Λ.Α., καθορίζεται απ' αυτή την κίνηση και την αποδεικνύει) κι όχι σαν ένα παράλληλο, αυτοτελές αντικείμενο μελέτης στα πλαίσια μιας εμπειρικίστικα προσανατολισμένης εργασίας.

Η δουλειά του Λ.Α. πρόλογο, που είναι (και μ' επιτυχία μάλιστα) γραμμένη σε ύφος αντικειμενικής μελέτης, που συνοδεύεται εξάλλου κι από τ' αποδεικτικά της στατιστικά δεδομένα, μολοντούτο ενέχει ένα προσωπικό στοιχείο, αφού ο ίδιος ο Λ.Α. ήταν ενεργά αναμειγμένος στην κίνηση και των ιδεών και την εκδοτική. Από δω πηγάζουν προτερήματα και ελαττώματα του βιβλίου. Προτερήματα: το γεγονός ότι το βιβλίο αυτό αποτελεί μια προσωπική «μαρτυρία» (όπως εύστοχα μας λέει ο Λ.Α. στον πρόλογο) του δίνει αυτόν τον αέρα στράτευσης και συναισθηματικής συμμετοχής που το εμποδίζει να πέσει στην ξηρότητα των από καθέδρας παρατάξεων στατιστικών πινάκων και που μπορεί και πρέπει να κρατήσει σ' εγρήγορση το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Ελαττώματα: Είναι προφανές ότι κάποια μετριοφροσύνη, που συνοδεύει την προσωπική μαρτυρία του Λ.Α. (μετριοφροσύνη, που ασφαλώς αφορά τον ίδιο, αλλά κατ' ανάγκη αντανάκλαται στο όλο θέμα, που παρουσιάζει) αφαιρεί απ' αυτή την ιδιότυπη άνθηση των ιδεών κάτι από τις διαστάσεις της, κάτι από το θαυμαστό, τον επικό θα τολμούσα να πω, χαρακτήρα της.

Έτσι, όταν ο Λ.Α. έρχεται να μας εξιστορήσει την πρώτη ανάδυση εκδοτικής δραστηριότητας στα χρόνια 1968-1971 (κεφάλαιο τρίτο του βιβλίου) μετά από τη νεκρή περίοδο 1967-68, να μεν μας λέει ότι αυτή «η>ροπή προς την εκδοτική κατεύθυνση εκφράζε βαθύτερες πολιτικές-πολιτιστικές ανάγκες», δε μας λέει όμως ότι ήταν μια καθαρά αντιοικονομική δραστηριότητα. Θέλω να πω ότι αυτοί οι άνθρωποι, που στα χρόνια εκείνα και κάτω